

“RODITELJI – NAJBOLJI SAVEZNICI ŠKOLE”

Izazovi savezništva: Kakav odnos između škole i roditelja vodi ka boljem školovanju svakog djeteta, školovanju koje ne isključuje i koje se ne naplaćuje?

Novembar, 2010. godine

Mirna Doyle i proMENTE socijalna istraživanja

Ovaj dokument promovira povećanje kvaliteta učešća roditelja Bosne i Hercegovine u školovanju svoje djece. Kada roditelji unaprijede način svog učešća, djeca postižu bolji uspjeh u školi i bolje se osjećaju u školskoj sredini.

Školama trebaju roditelji kako bi popravili obrazovnu sliku u BiH. Skoro polovina stanovništva u zemlji je završila samo osnovnu školu ili nije završila ni osnovnu školu¹. 90% djece romske nacionalnosti, kao ni 99% djece sa posebnim potrebama nije uključeno u redovni sistem školovanja². Nastavni planovi i programi nisu u najboljem interesu djece³. Roditelji gube povjerenje u kvalitet redovnog obrazovanja te se sve češće opredjeljuju za plaćanje dodatnih instrukcija za djecu.

Škole se pozivaju da razviju *Okvirni plan saradnje škole i roditelja*, koji bi sadržavao preporuke i primjere dobre prakse. Plan saradnje sa roditeljima trebala bi razviti svaka škola, uz podršku obrazovnih institucija i nevladinog sektora.

Ovaj dokument je zasnovan na istraživanjima agencije proMENTE, čiji su izvještaji dostupni na www.promente.org/izazov

Kakvo je učešće roditelja u BiH?

Direktori škola, nastavnici i roditelji u BiH misle da je roditeljsko učešće potrebno za uspjeh djeteta. Međutim, ispitani roditelji tvrde da ih škole pozivaju na roditeljski sastanak najviše tri puta godišnje. Većina njih tvrdi da nikada ne budu pozvani na privatni sastanak s nastavnikom. Istraživanje proMENTE-a pokazuje da je tek oko 10% roditelja ikada primilo pisanu informaciju o školi, pravilima, sadržaju nastave, ili savjete za rad s djecom u posljednjih godinu dana⁴.

Takođe, oko 75% ispitanih roditelja tvrdi da ih se nikada ne poziva da pomognu školi u organizaciji vannastavnih aktivnosti. Istraživanja pokazuju da roditelji u BiH više učestvuju u životu velikih škola čiji direktor vrednuje učešće roditelja⁵.

Nizak nivo učešća roditelja u BiH ukazuje na lošu saradnju između škole i porodice. Direktori i nastavnici misle da roditelji nisu zainteresovani, ili da nemaju vremena za kontakt sa školom⁶. Međutim, roditelji to isto kažu za škole⁷. Istraživanja pokazuju da ni škole ni roditelji ne saraduju dovoljno jedni s drugima.

Vijeća roditelja, kao školsko tijelo koje predstavlja sve roditelje škole, nisu jednako aktivna u svim školama u BiH. Veliki broj škola ne dozvoljava Vijećima da učestvuju u odlukama o upravljanju školom i o kvaliteti nastave. Samo mali broj direktora smatra da su Vijeća roditelja za to sposobna⁸.

Iz navedenog se može zaključiti da učešće roditelja u životu škole treba i može biti značajno unaprijeđeno.

1 Vidi UN Izvještaj o humanom razvoju za 2007. godinu.

2 Podaci o učenicima s posebnim potrebama iz 2004., i o Romima iz 2007. godine. Vidi izvještaj Misije OSCE u BiH, 2007., Manjkavosti sistema: upisivanje u školu i pohađanje nastave u BiH.

3 Vidi Doyle 2010., Da li nastavni programi u BiH služe djeci ili nacionalnim politikama?

4 Powell, S. (2010). National Survey of Parents in Bosnia -Herzegovina: basic statistical results including data from survey of Principals. proMENTE. Retrieved from <http://promente.org/ESP2-bih-stats.pdf>

5 Powell, S. (2010). National Survey of Parents in Bosnia -Herzegovina: basic statistical results including data from survey of Principals. proMENTE. Retrieved from <http://promente.org/ESP2-bih-stats.pdf>

6 Čelebičić, I., Bratović, E., Kadić, A., & Powell, S. (2009). Roditelji - partneri škole. Stavovi direktora škola o učešću roditelja u školskim aktivnostima. proMENTE. Retrieved from <http://promente.org/ESP1-bih-brosura.pdf>

7 Bratović, E., & Soldo, A. (2010). Survey on elementary school children parents' attitudes towards and views on parental participation in schools. Bosnia and Herzegovina. proMENTE. Retrieved from <http://promente.org/ESP2-bih-report-e.pdf>

8 Čelebičić, I., Bratović, E., Kadić, A., & Powell, S. (2009). Roditelji - partneri škole. Stavovi direktora škola o učešću roditelja u školskim aktivnostima. proMENTE. Retrieved from <http://promente.org/ESP1-bih-brosura.pdf>

Direktor škole: "Roditelji ne poštuju nastavnike. Njih samo zanima kako da poprave ocjene svoje djece."

i Citati predstavljaju zamišljene primjere stavova i mišljenja roditelja i direktora

9 Bratović, E., & Soldo, A. (2010). Istraživanje stavova roditelja o njihovom učešću u životu škole. proMENTE. Retrieved from <http://promente.org/ESP2-bih-report-b.pdf>

10 Silova, I., Budiene, V., & Bray, M. (2006). Education in a hidden marketplace. Open Society Institute. Retrieved from <http://promente.org/OSF1-PT-reg-e.pdf>

Roditelj 1: "Iz škole me zovu samo ako je neki problem... ili traže da djetetu pomazem sa zadaćom iz engleskog, iako ja ne znam engleski!"

11 Silova, I., Budiene, V., & Bray, M. (2006). Education in a hidden marketplace. Open Society Institute. Retrieved from <http://promente.org/OSF1-PT-reg-e.pdf>

12 Steve Powell. (2008). ESP school principals research: BiH. Statistical report. proMENTE. Retrieved from <http://promente.org/ESP1-bih-report.pdf>

Roditelj 2: "Na roditeljskim sastancima javno kritikuju moje dijete, i zato više ne idem na njih."

Roditelj 3: "Jednom godišnje, naš roditeljski predstavnik nas sve okupi, da nešto popravimo u školskom dvorištu. A onda napravimo roštilj, i svi roditelji se druže. Uglavnom, ako mi je nešto nejasno oko škole ili me nešto zanima, ja uvijek znam koga mogu pozvati u pomoć."

Socijalno isključeni roditelji: najpotrebniji, a najisključeniji iz škole

Bolja saradnja škole sa roditeljima učenika bi mnogo pomogla uspjehu djece iz socijalno ugroženih porodica, a posebno romskih. Međutim, istraživanja pokazuju lošiju komunikaciju nastavnika sa roditeljima djece iz socijalno ugroženih grupa. Razlozi uključuju neodređene stavove ovih roditelja prema svojim obavezama u školi, te rjeđe prisustvo roditeljskim sastancima u odnosu na druge. Takođe, oni smatraju da se nastavnici ne odnose prema njima sa poštovanjem⁹.

Na osnovu istraživanja, može se zaključiti da roditelji iz socijalno ugroženih grupa imaju lošiju komunikaciju sa Vijećem roditelja i manje koristi od Vijeća nego roditelji iz grupa koje nisu socijalno ugrožene.

Cijena lošeg obrazovanja: roditelji i plaćanje privatnih instrukcija za djecu

Prema istraživanju proMENTE, roditelji sve češće plaćaju privatne instrukcije svojoj djeci. Među najčešćim razlozima spominje se loš formalni obrazovni sistem, odnosno neprikladan nastavni plan i program i neprikladna metodologija rada sa djecom. Takođe se spominju loši udžbenici, te nedostatak standarda za ocjenjivanje. Kroz povećano uključivanje u rad škole, roditelji mogu pomoći da nastava bude kvalitetnija i, samim tim – jeftinija za njih¹⁰.

Ključni izazovi za saradnju roditelja i škola

Osnovni izazov za saradnju roditelja sa školom je da roditelji ne poznaju svoja prava i obaveze. Roditelji smatraju da škola određuje pravila komunikacije i saradnje. Oni zato ne preuzimaju inicijativu, i smatraju da je škola zatvorena. Dodatni izazov predstavljaju roditelji koji nemaju kapacitete da pomognu svojoj djeci u savladavanju školskih obaveza¹¹.

S druge strane, škole tvrde da ni roditelji ni nastavnici nemaju vremena za saradnju. Škole navode nedostatak sredstava za dodatne programe saradnje sa roditeljima. Izazov je u tome što škole ne znaju kako iskoristiti pomoć koju im nude roditelji. Značaj ovog izazova se povećava ako direktori škole ne vjeruju u korist roditeljskog učešća za školu.¹²

Istraživanja proMENTE ukazuju da tokom profesionalnog usavršavanja, školsko osoblje ne prolazi kroz obuku o značaju i načinu saradnje sa roditeljima. Neki roditelji i nastavnici nemaju ni dovoljno povjerenja u drugu stranu, te zato izbjegavaju komunikaciju.

Dakle, glavni izazovi koji stoje pred akterima u obrazovnom sistemu su podizanje znanja roditelja o njihovim pravima i obavezama vezanim za školovanje njihovog djeteta; unapređenje povjerenja i kvaliteta komunikacija između nastavnika i roditelja, te upoznavanje roditelja kako da pomognu svojoj djeci u savladavanju školskih obaveza.

Vijeće roditelja kao spona između roditelja i školske uprave

Zakoni u BiH podržavaju učešće roditelja u školama. Vijeća roditelja postoje u gotovo svakoj školi u BiH. Njihov zadatak je da povežu školu i širu zajednicu. Oni trebaju da ohrabruju učešće roditelja u radu škole i na projektima koji razvijaju kvalitet nastave u školi. Članovi Vijeća zastupaju roditelje u Školskom odboru. Po zakonu, roditelji mogu učestvovati u donošenju odluka o školi i nastavi, u skladu sa najboljim interesima djeteta.

Sljedeći koraci: Okvirni plan za saradnju škole i roditelja

U nastavku teksta, školama, roditeljima, obrazovnim vlastima i nevladinim organizacijama nudimo smjernice za Okvirni plan za povećanje uključenosti roditelja, sastavljen na osnovu postojećih preporuka i primjera dobre prakse. Predloženi Okvirni plan predstavlja samo osnovu na kojoj škole dalje mogu graditi svoj Plan u skladu sa mogućnostima i kontekstu kojem pripadaju. Budući da se pokazalo da uzrast učenika u velikoj mjeri utiče na stepen uključenosti roditelja u život škole važno je u skladu s tim razvijati Plan za povećanje roditeljskog učešća. Osnovni cilj plana nije povećanje obima rada, nego poboljšanje kvaliteta postojeće saradnje između roditelja i škola, koji će olakšati učešće i popraviti kvalitet obrazovanja.

U izradu plana treba uključiti predstavnike Školske uprave, Vijeća roditelja i nastavnike. Ovakav plan može biti dio postojećeg plana škole, ili dio Školskog razvojnog plana.

OKVIRNI PLAN ZA POVEĆANJE RODITELJSKOG UČEŠĆA

Prijedlozi za škole i Vijeća roditelja

■ Upoznati roditelje sa njihovim pravima i obavezama, i o važnosti njihovog uključivanja u život škole. Ova aktivnost se može provesti prilikom roditeljskih sastanaka, ili putem edukativnih radionica i informativnih materijala (brošure, pisma i sl.). Poželjno je da škole, u okviru svojih mogućnosti, ulažu u dodatne, savremenije načine komunikacije (SMS, e-mail, web stranica) između roditelja i nastavnika, ali i da rade na direktnom, osobnom kontaktu

■ Aktivno uključiti roditelje u život škole, kroz različite aktivnosti:

- Redovno komunicirati sa svim roditeljima (putem njihovih razrednih predstavnika, i na zajedničkim sastancima) i redovno informirati roditelje o njihovim pravima, obavezama te značajnim dešavanjima u školi;
- Javno objaviti termine za individualne konsultacije sa svim nastavnicima
- Zajedno sa roditeljima definisati ciljeve koje je potrebno ostvariti sa djetetom koje ima određene propuste u učenju
- Obezbjediti roditeljima dodatne materijale, nastavne listiće o radu sa djecom kod kuće
- Organizirati edukacije za članove Vijeća roditelja – o njihovoj ulozi, obavezama i odgovornostima
- Zajedno sa roditeljima definisati konkretne teme radionica, treninga za unapređenje komunikacije i saradnje
- Ispitati kompetencije i interese roditelja te u skladu s tim napraviti spisak različitih aktivnosti i načina na koji se roditelji mogu uključiti u život škole (na primjer, kroz gostovanje roditelja u redovnoj nastavi, uključivanje roditelja u vannastavne aktivnosti-sportska dešavanja, kulturno-umjetnička dešavanja, sekcije, radne akcije itd);
- Omogućiti roditeljima da anonimno daju svoje prijedloge i sugestije (knjiga/kutija komentara i sugestija koja će se nalaziti u holu škole, forum na web stranici škole i sl.)
- Poticati da se na roditeljskim sastancima prezentiraju zaključci sa sastanaka Vijeća roditelja
- Revidirati pravilnike o radu Vijeća roditelja po pitanju dužine trajanja mandata članova Vijeća – stvoriti mogućnost dužeg trajanja mandata od jedne godine

■ Na početku svake školske godine, tražiti prijedloge za moguće uključivanje roditelja u život škole, s ciljem ohrabivanja roditelja za aktivno uključivanje u rad škole; prijedloge je moguće rangirati po njihovoj poželjnosti te na taj način definisati oblik učešća koji roditelji vide kao realan i moguć

■ Prikazati roditeljima rezultate njihovog učešća u školi i/ili primjere dobre prakse u drugim školama. Roditeljima se na takav način može odati priznanje za učešće, i može ih se ohrabriti da nastave sa svojim radom

■ Premostiti nepovjerenje između roditelja i nastavnika, kroz zajedničke vannastavne aktivnosti (na primjer, izleti), gdje bi nastavnici i roditelji imali mogućnost da se upoznaju u drugačijem kontekstu, te da ostvare/unaprijede svoj odnos

■ Upoznati roditelje sa Godišnjim planom i programom rada škole, Školskim razvojnim planom (ako postoji), te projektima koje škola realizuje ili planira realizovati tokom školske godine;

■ Omogućiti roditeljima da anonimno iskažu pohvale i/ili žalbe (na primjer, putem knjige ili kutije za pohvale i žalbe)

■ Periodično organizovati dane otvorenih vrata

■ Osmisliti aktivnosti povezivanja škole sa lokalnom zajednicom i različitim udruženjima (npr. sa udruženjima djece sa posebnim potrebama, udruženjima Roma, itd) kako bi se ohrabrilu učešće roditelja iz socijalno isključenih grupa

proMENTE pruža konsultantske usluge socijalnog istraživanja i rješenja kako za firme, tako i za neprofitne organizacije.

proMENTE radi na internacionalnom nivou, a lociran je u Bosni i Hercegovini.

Centar za obrazovne politike proMENTE pruža usluge istraživanja i podrške sa ciljem poboljšanja obrazovnih politika i dio je Mreže centara za obrazovne politike NEPC koja ima za cilj da promovira obrazovne politike koje su fleksibilne, participativne, bazirane na činjenicama, transparentne i potiču vrijednosti otvorenog društva.

Tel/fax: +387 33 556 865
Kranjčevica 35,
71 000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
info@promente.org
www.promente.org

Prijedlozi za Ministarstva obrazovanja i Pedagoške zavode

- Obrazovne vlasti se trebaju strateški opredijeliti za saradnju sa roditeljima; pružiti stratešku podršku nastavnicima i školskoj upravi za saradnju sa roditeljima, što je ključno za njihovu motivaciju
- Predložiti i /ili organizovati obuku za nastavnike i direktore škola o značaju i koristi roditeljskog učešća
- Predložiti školama kreiranje Plana za povećanje roditeljskog učešća
- Prilikom redovnih posjeta školama i ocjenjivanja njihovog rada, Pedagoški zavodi trebaju posvetiti veću pažnju ocjenjivanju ostvarenog stepena saradnje sa roditeljima
- U sklopu programa stručnog usavršavanja nastavnika i školskog osoblja, uključiti obuku o aktivnom uključivanju roditelja u život škole
- Licencirati nevladine organizacije za edukaciju nastavnika i roditelja

Prijedlozi za nevladine organizacije

- Organizovati i provesti obuke nastavnika i direktora škola o aktivnom učešću roditelja i različitim mogućnostima saradnje sa roditeljima; takođe razmijeniti primjere dobre prakse
- Pružiti podršku školama pri izradi Plana za povećanje roditeljskog učešća u školi